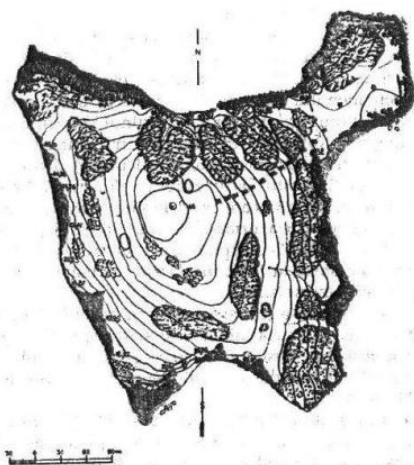

Aspecte geografice și juridice din Pledoaria 1 “Caracteristicile Insulei Șerpilor” susținută în cadrul procesului de la Curtea Internațională de Justiție pentru delimitarea spațiilor maritime în Marea Neagră (România c. Ucraina)

Introducere

Insula Șerpilor este o insulă situată pe platforma continentală a Mării Negre, în partea vestică, la 45km distanță de orașul Sulina (Gâștescu Petre, Cioacă Adrian, 2003). Principalele date morfometrice sunt suprafața 0.17kmp, perimetrul 1, 973m, axa mare Nord-Sud 440m, axa mică Est-Vest 414m, altitudinea maximă 42m. Din punct de vedere geomorfologic Insula Șerpilor reprezintă cel mai estic inselberg nord-dobrogean parțial emers, făcând parte dintr-un aliniament de pedimente ce include Dealul Mării 270m, Colinele Cataloiului și ale Dunăvățului (Posea Gr., 1980), Insula Popina (din complexul lagunar Razim Sinoie). În timpul perioadelor glaciare, când nivelul Mării Negre era mai jos cu 120-150m față de nivelul actual, exista un promontoriu care avea ca terminație actuala insulă.

Geologic Insula Șerpilor este alcătuită din gresii și conglomerate cuarțoase de vârstă Juristic inferior (Liasic), cu strate aproape orizontale sau ușor cutate (Murgoci G., 1912), structură similară cu cea întâlnită în pedimentele nord-dobrogeane. Peisajul general al insulei este dominat de stâncării, versanți abrupti și faleze (Vespremeanu Emil, 2005), ce îngreunează accesul pe insulă dinspre mare, fiind preferată calea aeriană. Dinamica apelor marine în zona insulei au determinat conturarea țărmurilor exclusiv prin eroziune, proces continuu și ireversibil ce micșorează suprafața insulei. De asemenea acest fapt este favorizat și de ridicarea generală a nivelului Mării Negre observată cel puțin în ultimii 150 ani (Vespremeanu Emil, 2005).

Condițiile climatice generale ale nord-vestului Mării Negre - t.m.a 11.1 C, temperatura medie a lunii iulie 22.4 C iar temperatura medie a lunii ianuarie -0.5 C, precipitații medii de 359mm/an, (Gâștescu Petre, Cioacă Adrian, 2003), radiație solară 135kcal./cmp determină o vegetație de stepă.

Pentru buna înțelegere a consecințelor sentinței date de Curtea Internațională de Justiție pentru delimitarea spațiilor maritime între România și Ucraina trebuie cunoscute

Fig. 1 Harta Insulei Șerpilor

toate aspectele juridice dar și geografice întrucât acestea din urmă sunt caracteristici factuale care au ajutat la conturarea celor patru argumente esențiale ale României.

Argumente juridice

1. Insula Șerpilor este o mică formațiune stâncoasă, neintegrată în țărmul principal

Unul din argumentele esențiale ale României a fost faptul că Insula Șerpilor nu poate fi integrată țărmului Ucrainei fiind nesemnificativă în contextul geografic al zonei și pe cale de

1 Pledoarie susținută de Bogdan Aurescu, miercuri, 3 septembrie 2008, 50 minute

consecință trebuie ignorată în procesul tehnic de delimitare a mării teritoriale dincolo de cele 12 mile marine de care beneficiază deja.

În susținerea factuală a argumentului că Insula Șerpilor este ne semnificativă în contextul geografic al zonei partea română a prezentat imagini satelitare ale zonei dar și informații de natură cantitativă legate de lungime, lățime și suprafață. Pledoaria României a fost susținută și de elemente de caracterizare ale insulei formulate chiar de partea ucraineană ca fiind “o stâncă solitară și izolată” sau chiar într-o manieră mai categorică “chiar și să numești Insula Șerpilor o “insulă” este excesiv”, chiar dacă în prezentarea sa Ucraina afirmă că “dimensiunile Insulei Șerpilor sunt semnificative”.

Dincolo de prezentarea insulei cu toate controversele legate de dimensiunile sale “semnificative” sau “ne semnificative” un fapt rămâne incontestabil și anume procesul continuu de micșorare a insulei cauzat de eroziune și ridicare a nivelului mării. Miza existenței acestei insule ca argument pentru o delimitare avantajoasă a spațiilor maritime în Marea Neagră este reflectată și de preocuparea Ucrainei de a consolida țărmurile insulei, în acest sens fiind prevăzute și alocate fonduri speciale din bugetul de stat al Ucrainei pentru anii 2007 și 2008.

Foto 1. Insula Șerpilor, fotografie aeriană, sursa:
<http://www.zn.ua/1000/1550/59326/>

Partea română a invocat existența și unor precedente cum ar fi insula malteză Filfla, cu o suprafață de 0,06 km², adică 35% din suprafața Insulei Șerpilor și insula Abu Musa, având 12 km², adică de 70 de ori mai mare decât Insula Șerpilor. Cu privire la ambele s-a considerat - de către această Curte în cazul *platoului continental (Libia/Malta)*, în cazul insulei Filfla, de către tribunalul arbitral în cauza privind delimitarea maritimă între Dubai și Sharjah, în cazul insulei Abu Musa - că nu au nici un efect asupra procesului de delimitare. De asemenea, partea română, prin agentul guvernamental Bogdan Aurescu a reiterat strânsa legătură între cazul Insula Șerpilor și cazul insulei malteze Filfla care a fost descrisă de Curtea Internațională de Justiție ca fiind o “stâncă nelocuită” și deci ignorarea acesteia în procesul de calculare a liniei mediane provizorii între Malta și Libia.

2. Insula Șerpilor nu a avut niciodată și nu are nici acum o populație

Al doilea argument se referă la trăsăturile caracteristicile ale insulei ca fiind o mică insulă incapabilă să susțină locuirea umană și cu atât mai puțin a unei vieți economice proprii. Validarea acestui argument va anula în conformitate cu prevederile Convenției din 1982 orice drept la stabilirea unui platou continental sau zonă economică exclusivă, confirmând și efectul Protocoalelor româno-sovietice din anii 1949, 1963 și 1974.

Partea română a arătat că Insula Șerpilor nu este locuibilă din motive obiective legate de lipsa oricărui tip de resurse inclusiv apa, a izolării și inaccesibilității, a climatului aspru și ostil.

Prezentarea tuturor mărturiilor scrise privind nelocuirea insulei sunt prezentate cronologic începând cu antichitatea, istoricul Ammianus Marcellinus care menționează că insula Leuce (vechea denumire a Insulei Șerpilor) nu este populată - “Insula Leuce sine habitatores” ajungându-se la cele două ediții ale Îndreptarului de navigație în Marea Neagră emis

de Amiralitatea britanică în 1920 și 1930 sau la Marea Enciclopedie Sovietică din 1933 care consemnează “cu excepția paznicilor farului și a grănicerilor români, nu există nici o populație”.

3. Insula Șerpilor nu poate să susțină locuire umană

Agentul guvernamental Bogdan Aurescu precizează că este nerealist să prezinți ca fiind o populație câțiva grăniceri și oameni de știință care stau pe insulă în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu sau în temeiul unor contracte pentru perioade scurte de timp.

Sunt lipsite de conținut și mai ales de consecințe juridice și anumite acțiuni întreprinse de partea ucraineană în sensul legitimării statutului Insulei Șerpilor ca un spațiu locuit. În timpul vizitei sale pe Insula Șerpilor în noiembrie 2007 președintele Ucrainei a înmănat cărți de identitate unui grup de 6 grăniceri, gest considerat de partea ucraineană important în perspectiva “negocierilor cu România pentru delimitarea platoului continental”.

De asemenea partea ucraineană folosește notorietatea istorică a insulei ca și importanța sa strategică și militară pentru a reclama dreptul ei la platou continental și zonă economică exclusivă deși aceste aspecte nu au nici o relevanță în a demonstra capacitatea insulei de a susține locuire și nici aptitudinea de a avea o viață economică de sine stătătoare. Ocuparea vremelnică a insulei de către soldați în timpul campaniilor de război sau în epoca sovietică s-a făcut exclusiv pe mijloace externe.

4. Insula Șerpilor nu dispune de niciun fel de resurse și nu poate susține o viață economică proprie

În pledoaria orală susținută de partea română sunt prezentate detaliat toate sursele mai vechi sau recente consemnate în pledoaria scrisă ce evocă lipsa apei, a solului, vegetația mărunță și discontinuă precum și numărul restrâns de mamifere. Potrivit unui articol publicat în 20062 șeful Departamentului Regional pentru Ecologie și Resurse Naturale din Odessa a declarat că “insula continuă să sufere din cauza lipsei de apă potabilă”, care este adusă de pe continent. În ceea ce privește “Lista cu flora, fauna și speciile de pește ale Insulei “ a Ucrainei, aceasta demonstrează că nu sunt mamifere acolo cu excepția a două specii de șobolani și a două tipuri de lilieci³. Se pare că până și șerpii de apă (*Coluber hydrus Pall*) care au dat denumirea insulei au dispărut. Pentru precizarea unor elemente climatice ce ajută la conturarea cadrului natural dar și a vieții pe insulă partea română citează din monografia dedicată insulei scrisă de biogeograful Raul Călinescu în 1931, monografie ce nu poate fi suspectată de o poziție părtinitoare, izvorâtă așa cum se și cunoaște dintr-o curiozitate pur științifică a marelui savant. Potrivit acestuia, insula Șerpilor “este situată în zona cea mai aridă a stepelor est-europene” datorită faptului că “suma precipitațiilor...este foarte mică și se repartizează inegal în timpul anului, căzând primăvara și toamna târziu și determinând, astfel, o vară extrem de secetoasă și uscată”, cu furtuni și uragane “care suflă zi și noapte, neconținut, enervant”⁴. Prezentarea unor citate din monografie vizează și aspecte legate de traiul cotidian pe insulă, informații extrem de prețioase în schițarea unui tablou ce arată fără putință de tăgadă imposibilitatea locuirii permanente a insulei “a fost aproape imposibil să părăsim locuința - și coborârea pe versantul vestic întâmpina o îndârjită și aproape neimaginabilă rezistență din partea uraganului puternic, rece și umed”, în condițiile în care aceste “uragane nu sunt rare pe Insula Șerpilor, mai ales iarna”⁵.

Vizita președintelui ucrainean în Insula Șerpilor în noiembrie 2007 a prilejuit și o altă “mostră” de

2 Anexa nr.7 la RR

3 Anexa nr.85 la CMU.A se vedea de asemenea R.R.,p.151 și p.175

4 Anexa nr.6 la MR

5 Idem.A se vedea și Anexa nr.54 la MR

cosmetizare a statutului insulei ca neospitalieră, pe lângă înmânarea cărților de identitate unor grăniceri. Este vorba de plantarea unui pin și îndemnul acestuia adresat grănicerilor și departamentului regional de plantare a unui număr mare de copaci pe insulă. Presa ucraineană, mai obiectivă în sesizarea aspectelor factuale seci critică inițiativa președintelui ca inutilă, un ziar din Odesa menționând că “ideea președintelui are slabe șanse de reușită. Insula Șerpilor... este bătută de multe vânturi. Pe această bucată de pământ stâncos... niciun copac nu a existat vreodată”. Ziarul ucrainean mai face referire și la “un vișin, sădit cu câțiva ani în urmă de o echipă de oameni de știință, ... care s-a uscat anul trecut, chiar dacă a fost îngrijit cu toată atenția”⁶.

În ceea ce privește argumentarea lipsei resurselor naturale de orice tip și implicit lipsa susținerii unei activități economice minime, aceasta este realizată mai ales prin diferitele inserări din presa ucraineană a situației insulei: ”aprovizionarea cu tot ceea ce e necesar, inclusiv apă potabilă se face cu elicopterul sau pe mare”, concluzionând ca viața pe insulă nu ar fi posibilă fără provizii aduse din exterior.

Accesul pe insulă este o problemă serioasă ce nu a putut fi soluționată de-a lungul timpului întrucât caracteristicile naturale ale insulei nu permit acest lucru. Președintele Ucrainei a insistat în cadrul vizitei sale din noiembrie 2007 pentru ca problema debarcaderului local să fie rezolvată “acesta consideră că este foarte important să se ia măsurile necesare pentru ca rezidenții să poată călători în mod regulat în zonă continentală a țării”⁷. Se observă că și în propriile comunicate oficiale de presă partea ucraineană nu utilizează termenul de “populație” ci de “rezidenți”.

Pledoaria României a arătat într-un mod neechivoc cu argumente ce conțin informații obiective că insula nu poate susține locuire permanentă și nu poate avea o viață economică proprie.

Ucraina a continuat pe parcursul procesului să susțină în mod nejustificat contrariul deși în Duplica sa nu a adus nici un argument sau o probă care să susțină în vreun fel locuirea permanentă și mai mult viața economică proprie a insulei.

Pentru un diferend ce există de peste 40 ani apărut de pe vremea fostei Uniuni Sovietice soluționarea definitivă printr-un proces ce se desfășoară pe o perioadă de patru ani și jumătate înseamnă operativitate având în vedere amploarea acestei divergențe istorice. Avantajul acestei soluții îl reprezintă și faptul că hotărârea este definitivă, nu poate fi apelată sau recurată (nu poate fi atacată pe calea apelului sau recursului) și este executorie pentru părți nefiind nevoie nici măcar de acorduri bilaterale care să consfințească efectele sentinței. Acest diferend s-a cristalizat încă din 1995 înainte de semnarea Tratatului de bază și a Acordului Conex dintre cele două

țări din 1997, nu și-a găsit rezolvarea prin acest tratat și nici în cele 34 de runde de negocieri din perioada 1998-2004 momentul sesizării Curții. Chiar și după sesizarea Curții au existat în perioada 2005-2006 întâlniri la nivel de experți însă pozițiile părților au fost extreme de diferite astfel încât judecata în fața Curții Internaționale de Justiție a devenit inevitabilă.

Mai mult România a propus în timpul negocierilor metoda pe care Curtea Internațională de Justiție și alte instanțe internaționale arbitrale au folosit-o de-a lungul timpului pentru delimitări maritime, practica unitară a Curții în această materie a delimitărilor maritime dând României câștig de cauză în acest proces.

Un aspect mai puțin discutat dar care mi se pare relevant sub aspectul raportului cost-beneficiu îl reprezintă costul total al României al acestui proces desfășurat în perioada 2004-2009 care este de 628500 euro, această valoare este mai mică decât jumătate din suma inițială prognozată întrucât cea mai mare parte a activității de elaborare a pledoariilor a fost efectuată de componenta

⁶ Articol intitulat “Plănuind să meargă la Odesa, Iușcenko a vizitat doar Insula Șerpilor”, autor Dmitri Orlov, ziarul ucrainean “Novii Region” din Odesa, 6 noiembrie 2007

⁷ Comunicat de presă “Președintele vizitează insula Șerpilor”, site-ul oficial al Președintelui Ucrainei, 6 noiembrie 2007

română a delegației României. Această sumă reprezintă contravaloarea onorariilor experților în domeniul dreptului internațional care au acordat asistență părții române, onorariile experților în domeniul hidrografic, topografic și cartografic, cheltuielile pentru logistica necesară în vederea susținerii audierilor în fața CIJ. Pe lângă avantajele de ordin juridic ale deciziilor CIJ există și avantaje de ordin financiar deoarece costurile procedurilor în fața Curții sunt suportate din bugetul CIJ (parte a bugetului ONU), statele nu plătesc taxe judiciare, cheltuieli administrative sau pentru traducere.

Concluzii

Dintre toate pledoariile prezentate la Haga în cadrul acestui proces am insistat asupra acestora întrucât îmbină într-un mod extrem de inteligent aspect de ordin geografic cu cele de ordin juridic, elementele de ordin geografic de larg interes pot sta la baza unor argumente juridice și pot

determina un verdict cu o valoare istorică. Cele patru argumente care au conturat noțiunea de stâncă ce se poate atribui Insulei Șerpilor în sensul Convenției de la Montego Bay din 1982 privind dreptul mării duc la ignorarea Insulei Șerpilor în procesul tehnic de delimitare maritimă. Modul de delimitare maritimă propus Ucrainei în rundele de negociere este unul ce reiese din practica Curții aplicată de-a lungul timpului în cauze similare, rezultatul sentinței ce acordă României cca. 9700 km² dintr-o suprafață totală de 12000 km² adică 80% din suprafața aflată în diferendul dintre cele două țări aratănd clar

profesionalismul și modul principal în abordarea politicii externe în acord cu prevederile și practica dreptului internațional.

Importanța acestei sentințe este deosebită întrucât Curtea Internațională de Justiție reprezintă o instituție ce oferă garanții de imparțialitate, integritatea judecătorilor este indubitabilă iar soluționarea diferendului se face într-un interval de timp predictibil.

Prof. Constantin Teodor

Școala Gimnazială „Maior Ioan Murgescu” Smîrdan, Județul Tulcea, Școala Gimnazială „Ion Creangă” I.C. Bratianu, Județul Tulcea

Bibliografie:

- Călinescu Raul (1931), Insula Șerpilor – Schiță Monografică, Analele Dobrogei, XII, Institutul de Arte Grafice și Editura “Glasul Bucovinei”, Cernăuți
Gâștescu Petre, Cioacă Adrian (2003), Insulele Terrei, Editura Transversal, Târgoviște
Murgoci Gheorghe (1912), Studii de geografie în Dobrogea de Nord, BSRRG, XXXIII
Posea Grigore (1980), Pediments in Romania, RRGGG, Geographie, 24
Vespremeanu Emil (2005), Geografia Mării Negre, Editura Universitară, București